

ПРЕДМЕТ ДОГОВОРІВ ПРО ПЕРЕДАЧУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ОБ'ЄКТ, СТВОРЕНИЙ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Кононенко Юрій Степанович,

*кандидат юридичних наук, професор Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького;*

Кульбашна Олена Анатоліївна,

*старший викладач Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Інтелектуальна творча діяльність людини є рушійною силою соціально-економічного розвитку суспільства. Лєвова частка об'єктів права інтелектуальної власності створюється авторами на підприємствах, в установах, організаціях, які надалі впроваджують їх у життя. Регламентация авторських прав на такі твори має свої особливості. З одного боку, право творця є непорушним і охороняється низкою як міжнародних, так і національних нормативних актів. З іншого – не можна залишати поза увагою трудові відносини автора і роботодавця. Проблеми розподілу прав інтелектуальної власності (далі – ПІВ) між творцем та його працедавцем найменш урегульовані Цивільним кодексом, взагалі залишені поза увагою Кодексом законів про працю України, по-різному регламентуються спеціальними нормативно-правовими актами. Усунути непорозуміння, які можуть виникнути між сторонами трудового правовідношення у питаннях розподілу прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з виконанням трудового договору (далі – службові об'єкти), допоможуть договори про передачу прав інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору.

Аналіз норм чинного законодавства та висловлені в науковій літературі позиції науковців дозволяють стверджувати, що для того, щоб об'єкт права інтелектуальної власності вважався службовим, необхідним є дотримання таких вимог: по-перше, створення службового об'єкту права інтелектуальної власності повинно входити до трудових обов'язків творця-працівника підприємства, визначених письмовим трудовим договором (контрактом) та/або посадовою інструкцією або створення службового об'єкту інтелектуальної власності має здійснюватися на основі виданого роботодавцем у письмовій формі службового завдання; по-друге, службовими можуть бути визнані лише ті об'єкти права інтелектуальної власності, які створені працівником у

зв'язку із виконанням ним трудових обов'язків. Ті дії, які виходять за коло трудових обов'язків працівника, виходять і за сферу дії трудового права, а відтак і створені у такий спосіб об'єкти права інтелектуальної власності не є службовими. Якщо працівник створює об'єкти інтелектуальної власності за межами робочого місця, визначеного роботодавцем, та/або поза встановленими трудовим законодавством і правилами внутрішнього трудового розпорядку межами робочого часу (після закінчення робочого дня або зміни, у вихідні, святкові і неробочі дні, у відпустку тощо), роботодавець не може претендувати на автоматичне отримання майнових прав на такі об'єкти. Виняток становлять випадки, коли такі дії вчинені за згодою або за пряму вказівкою роботодавця і у цьому разі мова уже вестиметься про службове завдання.

Стаття 429 ЦК містить загальне правило щодо розподілу ПІВ на службовий об'єкт. Так, особисті немайнові права належать працівникові, а у випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права можуть належати юридичній або фізичній особі, де (або у якій) працює працівник. Майнові права інтелектуальної власності на службовий об'єкт належать працівникові та роботодавцю спільно, якщо інше не встановлено договором [1]. У п. 25 Постанови Верховного Суду України № 5 від 4 червня 2010 р. «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» зазначено: «За створення і використання службового твору автору належить авторська винагорода, розмір та порядок виплати якої встановлюються трудовим договором (контрактом) або цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем. При цьому трудовим договором між ними може передбачатися умова щодо укладення цивільно-правового договору про створення об'єкта авторського права і (або) суміжних прав та обов'язок працівника щодо сповіщення про створення такого об'єкта» [2]. Такої ж позиції притримується і Вищий господарський суд у постанові від 17.10.2012 № 12 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» [3].

Правовим підґрунтям укладення таких договорів є ст. 429 ЦК України [1], а також низка спеціальних законів України, які визначають правову охорону окремих об'єктів права інтелектуальної власності [4;5;6;7;8]. Трудове законодавство не містить положень, які стосуються службового об'єкта, хоча саме трудовий договір є необхідним юридичним фактом, з яким законодавець пов'яже надання статусу

«службового» об'єкту ПІВ. Проте контракт як особлива форма трудового договору може містити умову щодо розподілу ПІВ.

З метою забезпечення єдиних методологічних підходів до запровадження договірних відносин у сфері інтелектуальної власності було видано наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2004 р. № 986. Вказаний документ містить зразки таких договорів: про розподіл майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності, створені при виконанні службових обов'язків і (або) окремого доручення роботодавця; між творцем (творцями) і роботодавцем про передання права на одержаний охоронного документа на об'єкти права інтелектуальної власності, створені у зв'язку з виконанням трудового договору; між роботодавцем і творцем про винагороду; ліцензійний договір про надання дозволу на використання комерційної таємниці; між співавторами про вклад у створення об'єкта права інтелектуальної власності та розподіл винагороди; про добросовісне заохочення за використання раціоналізаторської пропозиції. Предмет є істотною умовою договору, домовленість щодо якої є необхідним елементом юридичної дійсності останнього.

Вказуючи у договорі його предмет, потрібно врахувати кілька моментів. По-перше, предметом договорів про передачу ПІВ можуть бути лише майнові ПІВ, зважаючи на їх правову природу. Останні у загальному вигляді містить ст. 424 ЦК: право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта ПІВ, в тому числі забороняти таке використання. По-друге, потрібно зважати на той факт, що перелік майнових і виключних майнових ПІВ не збігаються у нормах ЦК і відповідних статтях спеціальних законів про охорону окремих об'єктів ПІВ. По-третє, вказані договори є своєрідними договорами щодо розпорядження майновими ПІВ, про що вказано у п. 6.9. Рекомендацій щодо правового режиму службових творів: «Взаємовідносини при створенні та використанні службових творів можуть бути врегульовані на підставі договорів розпорядження майновими правами інтелектуальної власності (ст. 1107 ЦК), зокрема, договору про створення за замовленням і використання твору» [10]. По-четверте, предмет має містити чіткий перелік прав, які сторони погодили між собою, адже ті майнові права, які не будуть означені в договорі, вважатимуться такими, що не передані.

Отже, предметом договорів про передачу прав інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового

договору, є майнові права інтелектуальної власності, перелік яких автор-працівник і роботодавець погодили між собою у момент його підписання.

Список використаних джерел:

1. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 06. 2010 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>.
2. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Вищого господарського суду від 17.10.2012 р. № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV: станом на 19.01.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ : станом на 05.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
5. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3687-ХІІ : станом на 05.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>.
6. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 № 3688-ХІІ : станом на 05.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>.
7. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 № 3116-ХІІ: станом на 09.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>.
8. Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем: Закон України від 05.11.1997 № 621/97-ВР: станом на 05.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80>.
9. Про затвердження зразків документів: Наказ Міністерства освіти і науки України від № 986 28.12.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://lawua.info/bdata2/ukr2502/pg-3.htm>.
10. Рекомендації щодо правового режиму службових творів [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://sips.gov.ua/ua/recomend06042012>